

emerge. The article determines that during the study of a second foreign language three language mechanisms interact in the student's mind: the mechanism of the native language, the first foreign language and the second foreign language. It is established that the purpose of a communicative approach to mastering a second foreign language is to deprive students of fear of communicating with native speakers of the language being studied. The article states that the process of mastering a foreign language should always include four main components: reading, writing, speaking, and listening. This complex contributes to the creation of a foreign environment, in which students must work. The advantages of distance learning of a second foreign language are highlighted, namely: acquisition of skills to work with the latest technologies of teaching and learning; improving independent studying skills; effective time planning allotted for self-education; round-the-clock availability to work with educational resources; flexibility of distance education; individual learning pace. Research has shown that learning a foreign language, including a second one, always requires direct teacher-student interaction and feedback, as well as the responsive feedback from the teacher, which can be explicit or implicit. It is noted that an important part of teaching a second foreign language at a distance is the use of audio and video materials in the learning process, as the use of audio and video materials in online learning greatly contributes to the formation of communicative competence of students, developing their listening skills (while listening to audio files or watching videos) and speaking (further discussion of what was listened to / watched with groupmates or the teacher). It is established that only if the rules and norms of the educational process are observed by a teacher and a student, the studying of a second foreign language in terms of distance learning will be carried out in full.

Key words: second foreign language, distance learning, teacher – student interaction, communicative approach, communicative competence, higher educational establishments, feedback, online learning.

УДК 373.5.016:811.161.2'373]:37(477)(09)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.36>

Рудюк Т. В.

ОСМИСЛЕННЯ РОДИННОЇ ЛЕКСИКИ В АНТОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ (КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТ)

У статті здійснено теоретичний аналіз і практичне декодування наукових поглядів на досліджувані одиниці в контексті запропонованої розвідки. Реалізовано поетапну методичну організацію відповідної передачі інформації під час вивчення родинних лексем у шкільному курсі старшої школи. Крім того, акцентовано увагу на необхідності формування передумов для балансу розвитку підростаючого покоління; свідомого індивідуального зростання й готовності до здійснення соціокультурних ролей разом із одночасним засвоєнням значення таких номінацій; власних дослідницьких зусиллях із метою належної комунікативно-діяльничої репрезентації нації. Спроектовано ефективність указаних рекомендацій у сфері формування лексичної родинної компетенції, виховання свідомого ставлення до міжособистісної взаємодії в інтеракційних процесах сім'ї, школи та держави.

Серед умов, які забезпечували результативність навчального процесу в контексті опанування вказаних понять (комунікативно-діяльничий аспект), визначено необхідність різноаспектних спостережень; систематичної індивідуальної роботи над собою; формування практики взаємної підтримки, розвитку толерантності, вміння помічати хороше в людях і навколишньому світі. Запропоновано спектр різних видів робіт, які взаємопов'язані з лінгвістичним матеріалом і власними креативними міркуваннями. Звернено увагу на осмислення родинної лексики в річищі актуальних рекомендацій антології педагогічної думки (комунікативно-діяльничий підхід); можливих ракурсів новітнього прочитання методичного матеріалу. Наприклад, створення відповідних проєктів (із використанням СІТ), систематичної роботи над собою тощо.

Зроблено висновки про перспективність подальших спостережень у заданому спрямуванні (комунікативно-діяльничий аспект); наголошено на можливості інтенсифікації процесів засвоєння навчальної інформації, як-от: свідомого оперування відповідними дефініціями, трансляції досвіду попередніх поколінь, установлення причинно-наслідкового зв'язку, творчого застосування СІТ, обговорення висновків, вражень та ін.

Ключові слова: родинна лексика, комунікація, діяльність, комунікативно-діяльничий підхід, родинна лексична компетенція, соціокультурна роль, баланс розвитку особистості.

У контексті реформування української школи та змісту уроків рідної мови важливо акцентувати увагу на тому, що "слово – це основна, найважливіша одиниця мови, оскільки всі інші мовні одиниці реалізуються, існують у слові або нерозривно з ним пов'язані" [3, с. 108]. У зв'язку з цим необхідно навчити злагоджено керувати подібним потенціалом як у рамках сім'ї, так і держави: "Ще раз і вкотре сучасність ставить перед національною освітою нагальну вимогу створити всі ідеологічні й економічні умови та передумови, дидактичну систему й ефективні методики виховання молоді (від немовлят до повноліття) з тим, щоб формувати покоління українців, здатних за умов неминучої глобалізації до прогресивного національного поступу" [2, с. 25].

Актуальність нашої розвідки полягає у розгляді та реалізації деяких тенденцій практики формування родинної лексичної компетенції у площині антології педагогічної думки (комунікативно-діяльничий аспект), у ракурсі функціонування сучасних українських шкіл.

Мета статті – дослідити місце та значення процесу вивчення окреслених одиниць в аспекті текстового матеріалу педагогів-просвітителів, діячів науки і культури України, світового досвіду з питань виховання й освіти підростаючого покоління (комунікативно-діяльничий аспект).

Поза сумнівом, родина – це своєрідний осередок внутрішньої сили й опори, життєдайне джерело духовно-ментального центру виховання молоді. Так, одним із досягнень братських шкіл є започаткування процесу викладання рідною мовою [1, с. 12], унікальність якої, на переконання Л. І. Мацько, полягає в її багатомірності: вона одночасно сьогочасна і вічна, конкретно-чуттєва й загальна, матеріальна й ідеальна, фізична й духовна, індивідуальна для кожного мовця і спільна для всіх [1, с. 20]. У ній закладено потенційний резерв для формування заданої компетенції; виховання родинності як необхідної складової частини характеристики справжнього громадянина.

Закономірність гармонізації виховних впливів, створення та зміцнення єдиної системи сімейно-шкільного виховання убачав ще В. О. Сухомлинський у теорії педагогіки України в 50–60-ті рр. [1, с. 28]. Увагу до процесу подібної взаємодії та відповідних родинних номінацій констатуємо і серед інших світочів педагогічної думки. Наприклад, у повчанні Ксенофонта бачимо: “Матерям Вашим віддавайте честь, і все добро їм творіть, тоді Господа побачите, який радіє, і веселиться віками. Усе, скільки маєте золотом і сріблом роздайте бідним, і в роботі, як своїх дітей, любіть і милуйте юних, а людям похилого віку надавайте свободу та їжу в достатній кількості (до їхньої смерті); просто говорю: як мене бачили таким, що творить, так і Ви творіть, тоді спасетеся, уподібнитеся святим. Матір не забувайте, волю її творіть...” [1, с. 67].

Архієпископ Константинопольський Іоанн Златоуст досить чітко окреслював найважливіші пріоритети виховного процесу, пов’язані з родинними номінаціями молоді та батьків: “Варто стежити за тим, щоб тримати дітей не у сріблі та золоті, багатстві, а у благоговінні та мудрому накопиченні усяких чеснот – тоді не будуть багато вимагати та не будуть захоплені житейськими чи юнацькими розвагами, хіттю” [1, с. 91].

Великий філософ Г. С. Сковорода зазначав, що у сім’ї має панувати взаємна любов: старшим пристойно перестерігати чад від неблагополуччя хорошим вихованням і прикладами, а меншим – мати повагу та послух [1, с. 161]. Основною задачею морального становлення молоді уважав формування благородства та вдячності, оскільки підлість та аморальність, на переконання педагога, – поняття-синоніми. Варто виховувати уміння поєднувати свої інтереси із зацікавленнями інших (ідея спорідненості); служити суспільству, що сприятиме розвитку інтелекту та вихованню звички до розумової та фізичної праці [1, с. 141].

О. В. Духнович у передмові до “народної педагогіки” суголосний із висловленим вище: “Дай сину твому здоровий розум, добрий характер, науку, здатність, працелюбність, добре серце та волю, і даси йому все” [1, с. 204].

Утім, незважаючи на бажання батьків забезпечити максимально можливою кількістю матеріальних благ, більшість із них скаржаться на численні непорозуміння у родині. За час, коли діти стають дорослими, старші руйнують вроджений зв’язок, створений інстинктивним почуттям збереження роду та прагненням до життя. Так, підрастаюче покоління шукає захисту та ласки, тоді як дорослі йдуть проти природи, відштовхуючи й віддаляючись від набридливої дитячої уваги та любові: “Батьки не йдуть назустріч дружбі, яка потрібна для дитини як сонце та свіже повітря для всякої живої істоти” [1, с. 387]. Таку закономірність частіше виявлено серед чоловіків, оскільки мало бути батьком і мати право сильного, санкціоноване легально-державним кодексом. Потрібні шире серце, ясний розум і моральна висота, почуття доброти та рівності, які здатні єднати між собою. У матері такі речі закладено фізіологічно через процес материнства, тоді як батьки потребують невтомної систематичної праці над власним вихованням, широкої освіти та наукових досліджень дитячої психології [1, с. 386].

Із джерел настанов-правил мандрівних учителів-дяків для учнів відзначаємо необхідність виховання поваги до навколишніх і батьків зокрема: “Усе, що викликає негаразди, з чого виникає сварка, стережися, не принижуй брата свого; що є немилим для тебе, не роби нікому. Коли прийдеш у рідний дім, поклонися; все поклади на місце, розкажи, що вивчив” [1, с. 113].

Така пошана до найрідніших виховувалася з покоління в покоління, як зауважував Я. Ф. Чепіга, адже найперший досвід дитина здобувала саме в родині [1, с. 384]. У ній закладено основи морального виховання, засвоєння правил поведінки; закладання основ людської природи, звичок часткового майбутнього щастя або нещастя особистості.

Так, перший образ матері є наймогутнішим зразком для наслідування, а згодом – для створення основ моральності та розумових досягнень [1, с. 384].

Недарма вважають, що мама та її вчинки – це коло запозичень, яке неможливо розірвати; жоден суттєвий вчинок не може не містити відголосків її впливу [1, с. 385]. Це – перший найсильніший комплекс дій, емоцій, ідей [1, с. 385]. Така увага до вказаної родинної номінації не безпідставна, оскільки саме від неї – її характеру, розуму, моральних почуттів, вміння вселити доброту, ласку, дружбу, любов, справедливість, ніжність тощо, від її здібностей до виховання – залежить майбутнє дитини [1, с. 385]. Ознайомлення старшокласників із подібними науковими здобутками дозволить усвідомити місце родинних номінацій у практиці взаємодії сім’ї; власну відповідальність за побудову майбутніх стосунків і свідоме використання досліджуваних одиниць.

Так, із процесом виховання тісно взаємопов’язана тема покарань – як засобу переконань і прийомів впливу на формування характеру й розвитку різних негативних схильностей [1, с. 388]. Частіше такі викликають почуття образи, гніву та ненависті, проте розуміння власного безсилля й залежності від дорослих не дозволяють дитині відповідати злом на зло. Утім, непослідовність і непомірність батьківських зауважень

здатні позбавляти прив'язаності дітей, їхньої поваги та любові; зрощувати ненависть і недовіру [1, с. 389]. Із метою запобігання подібним ситуаціям природа наділила молодь неабиякою вразливістю задля надання можливостей для батьків здійснювати нормальне виховання та процеси адекватної взаємодії.

Вправа 1. Перепишіть, уживаючи відповідні форми родинних номінацій, конструктивні варіанти речень для вирішення сімейних проблем. Відповідь аргументуйте.

... і в кого ти такий/-а? впертий/-а?

... спробуємо вирішити цю проблему разом!

... ти такий/-а впертий/-а як твій/-я батько/мати/дід ...!

... як ти думаєш ...?

... за що мені така кара Божа?

... у всіх діти як діти, а ти...

... мій/моя хороший/хороша ...

... я не сумнівалася/сумнівався, що ти у мене такий/така кмітливий/кмітлива; добрий/добра; винахідливий/винахідлива; дотепний/дотепна тощо.

... коли ти хочеш/ плануєш це зробити?

Видатний український психолог, прихильник гуманістичної спрямованості освіти І. О. Синиця зазначав: “Мені здається, що дорослі діти сидять у батьків на голові тому, що в дитинстві мало сиділи на колінах. Хто обділяв дітей ласкою, не може сподіватися на їхню доброту, а такі необхідні для душі дитини, як вітаміни для здоров'я. У пестуванні, немов у зародку, народжується майбутня доброта людини” [1, с. 549].

Вправа 2. Використовуючи досліджувані одиниці, висловіть власне почуття любові найріднішим. Наприклад, *матусю, таточко, братику ... я тебе люблю*. Намагайтеся поєднувати виконання вправи з тактильними контактами (обіймами).

Вправа 3. Занотуйте власні висновки, враження та почуття й побажання після виконання попередньої вправи.

Я. Ф. Чепіга справедливо зауважував, що роль жінки донині гідно не оцінена і дотепер чекає належної уваги, оскільки “доглядаючи з коліски за людиною, піклуючись про розваги дітей, навчаючи їхні вуста лепетати перші слова та молитви, тендітна стать постає головним архітектором суспільства, позаяк наріжний камінь закладається жіночими руками” [1, с. 385].

Безперечно, внутрішнє генетичне прагнення нащадків до життя зобов'язує наслідувати дії дорослих, утім, усі учасники виховного процесу потребують безперешкодного висловлення думок та уваги до себе.

Вправа 4. Заповніть табл. 1 (див. табл. 1), здійснивши саморефлексію міркувань згідно з отриманими даними.

Таблиця 1

З'ясування показника близькості/віддаленості стосунків у родині відповідно до номінацій досліджуваних одиниць

№ з/п	Родинна лексична номінація	Інтереси	Нахили	Друзі	Мрії/ плани/...	Висновки, зауваження, тощо
1.	Мама					
2.	Таго					
3.	Брат					
4.	Бабуся					
5.	Дідусь					
6.	Тітка					
7.	Дядько					
...

Світ, у якому існує та розвивається дитина, становить своєрідний духовний колорит, який зберігається протягом усього її життя [1, с. 391], тоді як вивчення родинної лексики сприяє одночасному осмисленню місця досліджуваних лексем у вказаних наукових здобутках і роздумів про необхідність забезпечення балансу розвитку особистості між побудовою кар'єри та власного життя.

Вправа 5. Підготуйте проєкт (із використанням СІТ) на тему: “Національний/світовий досвід батьківського виховання та функціонування родинних лексем”.

Для прикладу: згідно з християнською релігією важливо навчити підростаюче покоління (синів, дочок) любові до ближнього; переорієнтувати із психології деструктивного споживання на процеси віддачі та жертвування собою, практику уникнення суперечок покори та дарів, піклування про іншого як досвіду смирення й уміння слухати та чути; поважати батьків тощо.

Загальновідомий досвід Тибету визнає відсутність тілесних покарань і має свої правила взаємодії. Так, до 5 років варто спілкуватися з дітьми, немов із царями, уникаючи усіляких заборон. У разі необхідності припустимо відволікати увагу від заборонених об'єктів. Представники вказаної культури визначають цей часовий проміжок сенситивним періодом для розвитку допитливості, активності, інтересу до життя. Таким

чином, використання практики заборон сприятиме придушено перерахованих вище складників та інтелекту підростаючого покоління.

Від 5 до 10 років взаємодія повинна бути побудована за тактикою спілкування з рабами: важливо ставити завдання та вимагати їхнього розв'язання. Має місце подальший розумовий розвиток, уміння прогнозувати реакцію людей; здатність викликати позитивне ставлення й уникати негативного. Важливо здійснювати інформаційне та практичне навантаження. Відсутність попереднього може призвести до інфантильності, нездатності до праці та духовних зусиль у майбутньому.

Із 10 до 15 років важливе спілкування на рівних. Радитися щодо важливих питань, надавати та заохочувати самостійність. Дорослі мають із обережністю висловлювати власну волю: надавати підказки, поради, акцентувати увагу на негативних наслідках, уникати прямих заборон. Така тактика зумовлена чутливим періодом розвитку самостійності та незалежності мислення. Надмірна опіка батьків здатна сформулювати невпевненість і залежність від більш самостійних друзів.

Від 15 років важливо виявляти повагу до нащадків. Виховання після визначеного періоду (за правилами Тибету) визнано запізнлим. Діти у цей час не здатні пробачати зневагу та здатні за першої ліпшої нагоди залишити свій дім.

Таким чином, родинні лексичні номінації мами й тата пов'язані із надзвичайно важливим процесом виховання дитини, що передбачає створення таких життєвих умов, у яких би вона розвивалася вільно, нормально та гармонійно [1, с. 391].

Прихильники конфуціанства у Китаї переконані, що діти й учні повинні поважати батьків; любити старших; бути обережними у вчинках і усіяко дбати про громадськість, перебуваючи поруч із добродесними людьми.

Крім того, підлітки зобов'язані поважати й любити найрідніших – братів і сестер. За умови надлишку енергії – працювати над засвоєнням культурних знань і власним духовним збагаченням.

Висновки. Таким чином, вивчення досліджуваних одиниць у контексті антології педагогічної думки (комунікативно-діяльнісний аспект) сприяє формуванню родинної лексичної компетенції за рахунок усвідомлення семантичного й життєвого навантаження вказаних номінацій; необхідності систематичної та перспективної роботи над собою.

Використана література:

1. Антология педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н. П. Калининченко. Москва : Педагогика, 1988. 640 с.
2. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр". Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.
3. Методика викладання української мови в середній школі : навчальний посібник / І. С. Олійник, В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик ; за ред. І. С. Олійника. Київ : Вища школа, 1989. 439 с.

References:

1. Antolohyia pedahohycheskoi musly Ukraynskoi SSR [Anthology of pedagogical thought of the Ukrainian SSR] / Sost. N. P. Kalynychenko. Moskva: Pedahohyka, 1988. 640 s. [in Russian].
2. Matsko L. (2009) Ukrainska mova v osvithnomu prostori: navchalnyi posibnyk dlia studentiv-filolohiv osvithno-kvalifikatsiinoho rivnia "mahistr" [Ukrainian language in the educational space: a textbook for students-philologists of educational and qualification level "Master"]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009. 607 s. [in Ukrainian].
3. Metodyka vykladannia ukraynskoi movy v serednii shkoli: navch. posib. [Methods of teaching the Ukrainian language in high school: textbook] / I. S. Oliinyk, V. K. Ivanenko, L. P. Rozhylo, O. S. Skoryk; Za red. I. S. Oliinyka. Kyiv: Vyshcha shkola, 1989. 439 s. [in Ukrainian].

Rudiuk T. V. Reflection of family vocabulary in the anthology of pedagogical thought (communicative-activity aspect)

The article provides a theoretical analysis and practical decoding of scientific views on the studied units in the context of the proposed exploration. The step-by-step methodical organization of the corresponding information transfer during the study of family tokens in the curriculum of high school is realized. In addition, the emphasis is placed on the need to form the preconditions for the balance of development of the younger generation; conscious individual growth and readiness to perform socio-cultural roles simultaneously learning the meaning of the studied categories; personal research efforts in terms of proper communicative-activity representation of the nation. The effectiveness of these recommendations in the field of formation of family lexical competence, educating a conscious attitude to interpersonal communication in the interaction processes of family, school and state is analysed.

Among the conditions that ensured the effectiveness of the educational process in the context of mastering these concepts (communicative-activity aspect) the need for multifaceted observations, constant self-improvement, formation of the principles of mutual support, promotion of tolerance and the ability to notice the good in people and the world around are identified. A range of different types of work, which are interrelated with the linguistic material and one's own creative considerations, is submitted. Attention is paid to reflection of family vocabulary according to the relevant recommendations of the anthology of pedagogical thought (communicative-activity approach); possible angles of the innovative interpretation of the methodical material. For example, creation of relevant projects (using IT), constant self-improvement, etc.

Conclusions are made about the prospects of further observations in the specified direction (communicative-activity aspect); the emphasis is placed on the possibility of intensifying the processes of learning information, such as conscious use of relevant definitions, transfer of experience of previous generations, establishing the causal link, creative use of IT, discussion of the findings, impressions, etc.

Key words: family vocabulary, communication, activity, communicative-activity approach, family lexical competence, socio-cultural role, balance of personality development.